

Študentské listy 2 / 2012

Príloha časopisu

Listy Slovákov a Čechov, ročník 19

20. storočie – storočie zmien v osudoch Slovákov

Adela Tavačová

Ďalšia študentská práca zo VII. Študentskej medzinárodnej konferencie je veľmi aktuálna, obsiahla a zaujímavá citlivým a objavným prístupom autorky Adely Tavačovej, jej snahou o uchopenie problematiky, hľadaním nových pohľadov na novodobú históriu i na Slovákov v Čechách.

Má však 36 strán a tak sme rozhodli uverejniť len malú časť z vybraných kapitol a prikladáme celý obsah. Záujemcom ju ochotne poskytneme v nekrátenej podobe. Takto ju nájdete aj na www.klubsk.net.

Úvod

Každá migrácia má svoje vlastné špecifiká a osudov ľudí, ktorí migrovali v tejto dobe, je veľmi veľa. To znamená, že každý príbeh v sebe ukrýva to svojské čaro.

Cieľom mojej práce je zmapovať spoločenskú situáciu na Slovensku (resp. Československu) od 2. svetovej vojny až po vznik samostatnej Slovenskej republiky, a na pozadí tejto situácie poukázať na rôzne dôvody (počínajúc pracovnými a končiac politickými) migrácií obyvateľstva. Taktiež chcem zachytiť osudy niekoľkých konkrétnych jednotlivcov, ktorí opustili Slovensko, aby zlepšili svoje životné podmienky a ktorí odišli za prácou (resp. za štúdiom) do vtedajšieho hlavného mesta Československa – do Prahy. Budem sa snažiť nájsť odpoveď na otázku, či im tá migrácia skutočne zlepšila život, alebo nie. Súčasne chcem stručne zachytiť aktivity Slovákov, ktorí migrovali do Čiech, predovšetkým také, ktoré im aj v Čechách pripomínajú domov – Slovensko.

Migrácie Slovákov v období 1945–1946

Tiež vojny sa prejavil aj v presunoch obyvateľstva, často násilných a organizovaných vládou. Zo Slovenska emigrovali exponenti bývalého ľudáckeho režimu. Za vojny evakovali aj slovenskí Nemci, ktorí z väčšej časti ostali v Nemecku alebo v Rakúsku. Tí, ktorí sa vrátili, boli zbavení občianskych práv a transportovaní opäť do Nemecka. Československá vláda rátať aj s vysídlením maďarského obyvateľstva. Československá vláda sa tiež pokúsila vysídliť maďarské rodiny z južného Slovenska do českého pohraničia, ktoré bolo po odsune Nemcov

ľudoprázdnne. Väčšina presídlených Maďarov sa napokon aj tak vrátila späť do svojich domovov. Voči maďarskému obyvateľstvu prebiehali mnohé násilnosti, či už dôsledkom vojrovej psychózy, alebo snahou o odplatu za Viedenskú arbitráž. Maďarská menšina po r. 1948 opäť dostala občianske práva, no udalosti týchto rokov na dlhý čas negatívne poznačili slovensko-maďarské vzťahy. Slováci taktiež prichádzali do oblastí Čiech – najmä do českého pohraničia. Boli to zväčša Slováci z východného Slovenska, ale veľká časť obyvateľov prichádzala aj zo slovensko-moravského pomedzia. Slovenskí osídlenci prichádzali za pôdou, usadlosťou, ktorú mohli získať po nemeckom obyvateľstve, ale aj za prácou v priemyslových podnikoch. Práve tej bol na Slovensku veľký nedostatok a mal ho až neskôr riešiť plán na industrializáciu Slovenska. Ďalšou skupinou medzi slovenskými novoosídlencami boli z pohľadu politických strán reemigranti, ktorí prichádzali na výzvu vlády z júla 1945, zväčša na základe dohôd s vládami štátov o výmene obyvateľstva alebo o možnosti reemigrovať. Prišli Česi a Slováci z Rakúska, Francúzska, Zakarpatskej Ukrajiny, Poľska či Rumunska. Osídlili sa vo všetkých pohraničných regiónoch.

Migrácie Slovákov v rokoch 1946–1947

Niektorí Slováci z vnútrozemia sa vrátili späť na Slovensko. Domov sa vracali so zárobkom, kvôli ktorému sem prišli a vôbec nepredpokladali dlhodobejšie usídlenie v Čechách...

Vo februári 1947 sa zdvihla vlna nespokojnosti medzi Slovákami, práve reemigrantmi z Rumunska, ktorí už boli usídlení v južných a západných Čechách a žiadali návrat na Slovensko z dôvodu nespokojnosti s miestnymi podmienkami.

Podobné prípady sa vyskytli aj na iných miestach Čiech. České inštitúcie všetkým reemigrantom umožnili návrat na Slovensko, ale väčšina z nich sa vrátila v rokoch 1948–1951 nazad do Čiech, pretože na Slovensku nezískali sľúbenú pôdu a dom.

Zavedenie sovietskeho modelu vlády

Po uchopení moci sa komunisti usilovali veľmi rýchlo nastoliť totalitu. Zorganizovali voľby, ktoré môžeme len ťažko označiť za demokratické. Ľuďom bola predložená jednotná kandidátka

Národného frontu – kto nechcel voliť komunistov, mohol odovzdať prázdny lístok.

Režim sa sčasti zmiernil až po Stalinovej a Gottwaldovej smrti v roku 1953. Na Gottwaldovo miesto nastúpil Antonín Zápotocký, funkciu prvého tajomníka – čiže najvyššiu funkciu v strane – začal zastávať Antonín Novotný. Aj nová generácia komunistov, ktorá prichádzala do verejného života koncom 50. rokov, začínala prejavovať nespokojnosť a objavovali sa snahy reformovať systém. Aj na Slovensku sa začína formovať reformné komunistické krídlo.

Migrácie Slovákov po nastolení komunistickej diktatúry

Najväčším „nepriateľom“ sa stala inteligencia a cirkev (na Slovensku predovšetkým katolícka). V roku 1950 sa začala akcia Štátnej bezpečnosti, v ktorej za jednu noc zlikvidovali mužské kláštory. Väčšina rehoľníkov skončila v pracovných táborech. Komunistom sa nevyhli ani ženské kláštory, taktiež boli zlikvidované. Kláštory a aj mnohé kostoly sa premenili na garáže pre traktory, kravíny alebo vojenské ubytovne.¹

Komunistický režim sa snažil zastrašiť aj inteligenciu. Začalo sa rozsiahle „preverovanie“ príslušníkov inteligencie, mnohí museli odísť na „prevýchovu“ do výroby. Na ich miesta zasadli osvedčení komunisti, často iba s narychlo absolvovanou niekoľkotýždňovou prípravkou.

V tejto situácii sa mnohí zachránili práve útekem za hranice. Slovenská emigrácia sa rozrástla, najmä do štátov v západnej Európe, USA a do Kanady. Masovej emigrácii však komunistický režim zabránil uzavretím hraníc.

Pražská jar a začiatok normalizácie

Pod pojmom „Pražská jar“ rozumieme udalosti v Československu krátko po Novom roku 1968. Na miesto prvého tajomníka KSČ bol po odvolaní Antonína Novotného zvolený Alexander Dubček. Získal si veľké sympatie verejnosti svojím obrodným procesom a úsilím o socializmus s ľudskou tvárou. Avšak jeho snaha o opätovné zavedenie demokracie bola prekazená vpádom vojsk Varšavskej zmluvy na územie Československa v noci z 20. na 21. augusta. 1968. Začalo sa obdobie tzv. normalizácie. Opäť bola nastolená tvrdá komunistická diktatúra. Cenzúra, ktorá bola na začiatku marca 1968 zrušená, bola opäť obnovená. Ľudia boli zastrašovaní a neustále kontrolovaní Štátnou bezpečnosťou. Dovoz zahraničných kníh a filmov bol takmer nemožný. Toto všetko predchádzalo obrovskej migračnej vlne zo Slovenska do západných krajín Európy. Za ilegálne opustenie ČSFR boli odsúdení v neprítomnosti, bol im skonfiškovaný majetok a problémy mali aj ich príbuzní, ktorí zostali v ČSFR.

Nezná revolúcia a rozdelenie Československa

17. novembra 1989 uplynulo 50 rokov od brutálneho zásahu nacistických orgánov proti českým vysokým školám a študentom. Vtedy boli české vysoké školy zavreté, študenti odvedení do koncentračných táborov, kde mnohí zahynuli. Toto tragické

1) EMMERT, F. Osudové osmičky v dejinách Československa. Brno: Computer Press, a.s., 2008, s. 34.

výročie si pripomenuli pražskí študenti veľkou demonštráciou, v ktorej nešlo iba o dejiny, ale predovšetkým o nespokojnosť s vtedajším stavom spoločnosti. Táto demonštrácia bola brutálne potlačená, čo vyvolalo ďalší odpor a spustilo lavínu, ktorú už nebolo možné zastaviť. „*Obnova princípov demokracie a politického pluralizmu, slobodná trhová ekonomika, slobodné voľby a pokus o nápravu vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi charakterizovali prvú etapu základných systémových zmien po demokratickej revolúcii v novembri a decembri 1989*“²

Od 1. januára 1993 je Slovensko samostatnou republikou.

Činnosť Slovákov v Čechách od roku 1948 po súčasnosť

Príliv Slovákov do Čiech začal byť výrazný už na prahu novoveku. Ešte aj teraz – v 21. storočí – odchádza veľké množstvo obyvateľov Slovenska k našim západným susedom. Sú to najmä študenti, ktorí tam navštevujú rôzne vysoké školy či univerzity. Dôvody migrácií občanov Slovenska do Čiech som sa snažila aspoň v stručnosti zhrnúť v predchádzajúcich kapitolách, preto v tejto kapitole by som sa chcela zamerať na ich činnosť po príchode do českých krajín, najmä v období totalitného režimu a ale aj po rozdelení republík v roku 1992.

Od roku 1918 fungovali v Prahe spolky, ktorých úlohou bola najmä spolupráca Čechov a Slovákov – napríklad spolky Matice Slovenská či Československa spoločnosť. Organizovali besedy o slovenskej literatúre a o slovenských spisovateľoch. Vydávali slovenské knihy a podporovali slovenských vysokoškolákov v Prahe a iných mestách. V roku 1951 táto spoločnosť zanikla a až do druhej polovice 50. rokov nastalo obdobie, kedy bola slovenská kultúra v Čechách skôr potlačovaná.

V 60. rokoch pokračoval príliv slovenských študentov do Prahy, ale aj ďalších miest, napríklad Liberec, Olomouc či Ostrava. Slovenských študentov študujúcich v Prahe združoval Slovenský akademický klub. Od 70. rokov pôsobil v Prahe taktiež aj Maticný akademický klub a neskôr aj miestny odbor Matice slovenskej.

Zmeny medzi Slovákmi v českých krajinách nastali po roku 1989, čo súviselo s demokratizáciou spoločnosti a s prípravou rozdelenia štátu na dve nezávislé republiky. Slováci v Čechách, a predovšetkým v Prahe, sa necítili byť menšinou a prakticky k tomu v rokoch spoločného štátu ani nemali dôvod. Zrazu sa museli vyrovnávať s novou situáciou. Určitá časť obyvateľstva sa radšej rozhodla pre návrat na Slovensko.

Ďalšou skupinou obyvateľstva sú tí, ktorí prišli do Prahy za rôznych okolností zastávať slobodné profesie a svoj život v Českej republike chápu ako vec vlastnej voľby a necítia sa ako menšina. Do tohto kruhu môžeme zaradiť skôr tých, čo prišli do Prahy po roku 1993. A napokon, v Prahe nájdeme aj takých, ktorí tu študovali a rozhodli sa tu ostať. Buď sa im Praha zapáčila, alebo tu našli uplatnenie. Patria sem ľudia, ktorí prišli do Prahy za prácou a stretávame sa s nimi vo všetkých možných profesiách. Aj naďalej udržiavajú spojenie so Slovenskom a radi sa tam vracajú. Je možné, že sa tu prezentujú ako Slováci – hovoria po slovensky, ale aj po česky. Do tejto po-

2) NOSKOVÁ, H. et al. K problémom menšín v Československu v letech 1945–1989. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2005, s. 20.

NOSKOVÁ, H., TOŠOVSKÁ, E.: Kapitoly z proměn pohraničí, se zřetelem ke slovenské menšině. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. 2010, s 12–168.

slednej skupiny môžeme zaradiť ľudí, ktorých osudy budem opisovať v nasledujúcej kapitole.

Po rozdelení Československa so vznikom dvoch samostatných republík sa Slováci stali novou národnostnou menšinou v Českej republike a začali prostredníctvom svojich občianskych združení organizovať svoj kultúrny život. Klub slovenskej kultúry je práve takéto občianske združenie Slovákov, žijúcich a pôsobiacich v Čechách, Čechov, ale aj ostatných priaznivcov slovenskej kultúry. Vydáva mesačník Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac. Jeho úlohou je informovať o akciách, udalostiach a rôznych podujatiach, ktoré podporujú rozvoj slovenských tradícií v Českej republike, uverejňovať nové pohľady na slovenskú vedu a kultúru.

Ďalším občianskym združením Slovákov, žijúcich v Čechách je Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v Českej republike. Jeho poslaním je zhromažďovanie, ochrana, odborné spracovanie, prezentácie materiálnych a písomných dokladov, dobovej tlače, kultúrnych pamiatok dokladajúcich činnosť Slovákov v Českej republike v minulosti i v súčasnosti a vytváranie vhodných podmienok pri ich zhromažďovaní. Organizuje konferencie pre stredoškóľakov s tematikou dotýkajúcou sa Čechov aj Slovákov.

Záver

Vo svojej práci som na pozadí dobovej spoločenskej situácie spracovala osudy piatich – v súčasnosti stále žijúcich – bývalých obyvateľov Slovenska (resp. Česko-Slovenska), ktorí kvôli kvalitnejšiemu pracovnému uplatneniu migrovali do Prahy. Na základe rozhovorov s nimi si myslím, že svojej migrácie hodnotia kladne, možno až na menšie administratívne problémy, ktoré vznikli po rozdelení Česko-slovenskej republiky. Podľa ich názoru migrácia do Prahy ich život podstatne zlepšila, našli tu uplatnenie, založili si rodiny. Avšak aj napriek tomu, že žijú v inom štáte, ako vyrastali, radi sa vracajú späť na Slovensko...

Táto práca stručne zhrňa určité historické obdobia z pohľadu migrácie obyvateľov. Trochu podrobnejšie oboznamuje súčasnú mladšiu generáciu s menej známymi skutočnosťami, ktoré už nie sú štandardnou súčasťou výučby. Zobrazuje, ako tieto skutočnosti zasiahli do života konkrétnych ľudí.

Práca sa zoberá osudmi ľudí, ktorí migrovali z ekonomických a pracovných dôvodov. Ďalšou zaujímavou výzvou pre pokračovanie v tejto práci sú pre mňa emigrácie jednoduchých obyčajných neznámych ľudí z politických dôvodov v rôznych obdobiach histórie Československa a Slovenska.

Spomienky pamätníka

Pre svoju prácu som spracovala spomienky piatich ľudí, ktorí majú spoločné jedno – všetci odišli za prácou (resp. za štúdiom) do Prahy. Cesta ku kariérenému postupu v období silnej centralizácie mohla viesť jedine cez Prahu. V svojej dobe migrovali v rámci Československa. Rozdelením Česko-slovenskej republiky v roku 1993 sa ešte viac predĺžila ich vzdialenosť od rodnej krajiny. Z migrantov sa stali emigranti.

J. G. sa narodil v Štúrove, v októbri 1950. Momentálne je novinár, v minulosti sa venoval politike (v rámci novinárstva), v posledných rokoch sa viac venuje financiám a ekonomike. Okrem toho pôsobí od roku 1992 aj v krajskej či národnostnej tlači v Prahe. Zakladal slovenský pražský časopis Korene a potom bol asi päť rokov aj jeho šéfredaktorom. V rokoch 2007–2010 redigoval Listy vydávané Klubom slovenskej kultúry.

Aký pôvod mali Vaši rodičia?

Mojí rodičia majú roľnícky pôvod. Obaja sú na dôchodku. Mama pracovala relatívne dlhšie obdobie v Juhoslovenských celulózkach a papierňach ako referentka, otec bol štátnym zamestnancom. Naše detstvo bolo v poriadku. Materiálnou núdzou sme netrpeli, veď tou netrpel v socializme nikto, aj keď v 50. rokoch bolo kde-tu ešte cítiť následky vojny; a držali sme pokope. Rodičia nám – samozrejme s veľkorysou pomocou štátu – umožnili všetkým trom vysokoškolské štúdium. V terajšom režime by niečo podobného bez veľkého zadĺženia nebolo možné. Študoval som publicistiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Tam som tri roky po absolvovaní štúdiá získal aj doktorát z filozofie a v Prahe som neskôr obhájil vedeckú hodnosť kandidáta vied v odbore najnovšie dejiny.

Máte aj nejaké obzvlášť príjemné alebo naopak nepríjemné spomienky na detstvo? Dotýkal sa Vašej rodiny nejakým obzvlášť zlým (dobrým) spôsobom vtedajší režim? A ako ho s odstupom času hodnotíte?

Na detstvo mám hodne spomienok, väčšinou krásnych, ale pochopiteľne aj negatívnych. Štúrovo bolo rozdelené národnostne, bola v ňom jedna základná škola slovenská a jedna maďarská. Obe komunity žili pomerne oddelene.

Pamätám sa, ako som sa ako šesťročný ukrýval na námestí pod klenbami brán, pretože v susednom Maďarsku práve zúrila kon-

trarevolúcia a zdivočení Maďari, ktorí sa dostali k zbraniam, potom z ostrihomského hradného kopca strieľali z dlhej chvíle cez Dunaj do Štúrova. Gulky sa len tak odrážali od žltej žulovej dlažby, v ktorej hĺbili malé jamky a úlomky kameňa lietali okolo. Podobné negatívne spomienky mám aj na rok 1968, kedy som už síce nebol dieťa, lež študent strednej školy. Maďarská štúrovská iredenta vtedy oslavovala 1. máj po prvýkrát osobitne a ľudia v sprievode provokačne niesli maďarské zástavy. Tomu som vtedy nerozumel. Dnes áno. A spomínam si aj na to, ako štúrovská maďarská kamarila vítala 21. augusta 1968 maďarských vojakov – okupantov kvetmi, ktoré im hádzali na autá.

S odstupom času hodnotím socialistické spoločenské zriadenie stále viac ako skutočný heroický pokus o nastolenie sociálnej spravodlivosti a o šťastný život ľudí, čo zďaleka nebola a nie je fráza. Žiaľ, pokus sa nevydaril, ale príčiny toho by bolo treba rozobrať v samostatnej vedeckej práci.

Prečo ste sa rozhodli pre odchod do Prahy?

Do Prahy som prišiel pracovať ako novinár, do Československého rozhlasu. Našťastie, v rámci federatívneho usporiadania štátu Slovákom patrilo adekvátny počet miest v ústredných orgánoch a inštitúciách. Odchod bol mojim slobodným rozhodnutím, ale na druhej strane to bola aj nutnosť, ak som chcel ísť pracovať ako novinár do zahraničia – cesta viedla len cez Prahu. V 80. rokoch som pracoval ako stály spravodajca Československého rozhlasu v Nemeckej demokratickej republike a Západnom Berlíne. Nijaké problémy v súvislosti s presťahovaním sa do Prahy v roku 1979 som nemal. Prahu som poznal už predtým z častých služobných ciest, väčšinou týždňových. Odišiel som sám, nebol som ženatý. Problémy sa vyskytli až neskôr, po zániku federácie v roku 1993.

Ako ste si zvykali na nové prostredie?

Na nové české prostredie som si zvykal nalahko, ako to už býva, pretože hodnotenie novinárskej práce je niečím podobným ako hodnotenie krasokorčuliarov – rolu zohráva subjektívny názor rozhodcov. Nejaké novinárske hviezdy tu v rozhlase nepotrebovali, zato novinárov – robotníkov, áno. Ale prvotné ťažkosti som prekonal. V súčasnosti som stále novinár, tiež, ako aj predtým, tvorím v slovenčine aj v češtine. O návrate na Slovensko som uvažoval v období po zániku spoločného štátu, keď v českej verejnosti prevládal názor, ako keby Slováci

boli kvôli túžbe mať vlastný štát nepriateľmi Čechov. Ale napokon sme kvôli okolnostiam zostali v Prahe. Manželka je Slovenka, syn a dcéra takisto, obaja teraz študujú na Univerzite Karlovej. Že som odišiel zo Slovenska, som nikdy neolutoval. Zato sa na Slovensko vždy rád vraciam a nemám ani české štátne občianstvo, pretože podmienky jeho získania neboli pre Slovákov dôstojné (bolo potrebné vzdať sa slovenského občianstva, aby človek získal české, čo som odmietol – pravda, bez toho, aby tu po roku 1993 nebol zakorený ani jeden z manželov, tu zas bolo nemysliteľné žiť – nakoniec sa obetovala manželka: vzdala sa slovenského občianstva a vzala si české, aby sme tu mohli bez problémov existovať. Neskôr jej Slovenská republika občianstvo vrátila.

Nelákal Vás nikdy návrat na Slovensko? Ste v Prahe spokojný?

Existuje niečo ako príťažlivá sila centra. Som presvedčený, že keby som žil v časoch Rakúska-Uhorska, že by som celkom iste skončil vo Viedni. A keby sa Slovensko bolo stalo súčasťou Sovietskeho zväzu, ako sa vyskytol v tomto smere na konci II. svetovej vojny jeden z názorov, myslím, že by som bol celkom iste skončil v Moskve. Predpokladám, že raz sa na Slovensko vrátim ako dôchodca.

A či som spokojný so životom „tam“, teda v ČR? Nuž, akokoľvek sú Česi naši bratia, doma tu stopercentne nie sme. Máme teda dve vlasti. Samozrejme, keby sme sa ako rodina počestili, situácia by bola pravdepodobne trochu iná. Ale žijeme tu ako Slováci, a tak sa aj prejavujeme. Hovorím stále po slovensky, doma aj vo verejnom a pracovnom živote. Česi majú pozitívny vzťah k Slovákom, aj keď sa niekedy nájdu aj nepekné, hanebné príklady, za aký možno označiť bývalého predsedu vlády ČR Grossa, ktorý dal svojho času stavať na česko-slovenských hraniciach železnú zábranu. Podobne často povýšenecky „uradujú“ aj českí novinári, a to politickí aj športoví. Ale kultúra všetko zachraňuje.

M. B. sa narodil 5. augusta 1946 v Bratislave. Momentálne je majiteľom dvoch firiem v Prahe, u oboch je riaditeľ a konateľ, okrem toho už je v dôchodku. Jeho otec bol právnik a vysoký štátny úradník Poverenia financií, (zomrel v roku 1951 na následky komunistických represálií po r.1948), matka bola profesorka slovenčiny, nemčiny a logiky (zomrela v roku 1979).

Aké ste mali detstvo?

V tieni komunistického prenasledovania rodiny, vystávaný z Bratislavy do Piešťan, matka, brat a ja, ale inak šťastné detstvo v pozitívne naladenej rodine napriek stálemu vyšetrovaniu a upieraniu materiálneho dostatku (matka musela pracovať ako umývačka riadu v školskej družine, minimálny dôchodok po otcovi), ale u matky som videl stály optimizmus, že raz to s tými komunistami skončí – žiaľ, nedožila sa toho.

Vychádzali ste spolu ako rodina dobre?

Výborne, starali sa o nás, okrem láskyplnej matky, otcove štyri sestry, ktoré nám materiálne i psychicky veľmi pomáhali, trávili sme u nich všetky prázdniny, aj spolu s matkou v čase jej dovolenky.

Aké máte vzdelanie, kde ste ho získali?

Jedenástočná stredná škola s maturitou, mat. Piešťany 1963, potom Vysoká škola dopravná v Žiline, vylúčený zo štúdia v 4,5 ročníku – jeseň 1968...

Máte aj nejaké obzvlášť príjemné alebo naopak nepríjemné spomienky na detstvo?

Príjemné spomienky mám na detstvo v Piešťanoch, u tety v Banskej Bystrici každé leto prakticky až do roku 1968, nepríjemné bolo v rokoch 1951–1958 prenasledovanie komunistami a ŠTB, takmer každodenné domové prehliadky komunistickým funkcionárom, zrejme aj ŠTB. Hľadali majetky, ktoré mali ostať po otcovej smrti – večné vyhrávanie, že nás zničí, že zavrie matku a pod. Morálne nám vtedy veľmi pomáhali otcovi bývalí kamaráti, právnici...

Dotýkal sa Vašej rodiny nejakým obzvlášť zlým (dobrým) spôsobom vtedajší režim? A ako ho s odstupom času hodnotíte?

Dotýkal sa nás komunistický režim veľmi nepriaznivo, obľudnosť boľševickej nadvlády sme pociťovali každodenne – vzdelanie bolo vtedy takmer trestným činom – pozitívne na celý život ma ovplyvnila vždy optimistická matka, ktorá pri počúvaní Hlasu Ameriky prakticky každý týždeň vydávala posolstvo, že ten režim čo nevidieť skončí... Životnú úroveň nám zabezpečila vďaka jej práci aj pomimo, doučovala ilegálne po večeroch deti predavačov, zeleninárov, pracovníkov kúpeľoch v Piešťanoch a tí sa nám zas materiálne revanšovali. Takže sme mali pocit, že síce žijeme na nepriateľskom území – ale v relatívnej materiálnej pohode.. Vtedajší režim hodnotím ako obľudnú nadvládu boľševikov, primitívov a zlých ľudí, ktorí pod zásterkou ideológie utópie socializmu a komunizmu nadhlo zdevastovali našu česko-slovenskú vlasť i susedné krajiny východného bloku. Je smutné, že následky budú niest' ešte najmenej 2 generácie, pretrhla sa kontinuita demokratického systému a vlastne spolu s fašizmom, komunizmus veľmi negatívne zasiahol strednú Európu na vyše 75 rokov, čo vlastne veľmi znehodnotilo kvalitu nášho života. I keď je to v histórii tisícročí epizóda, pre nás, súčasníkov, je to, žiaľ podstatná časť dospelého života – čo by malo byť momentom pre naše deti, aby sa podobné zverstvo ideológie a vlády lumpenproletariátu nikdy už neopakovalo, či už v červene alebo hnedom habite!

Prečo ste sa rozhodli migrovať? Kedy to bolo? Kam ste odišli?

Už od roku 1982 som trvale spolupracoval s Prahou, tam som mal pracovné i osobné zázemie. Po víťazstve radikálnych Mečiarovcov v lete 1992, podfarbených červenými myšlienkami, som považoval Prahu za útočisko pred vládou ilúzií na Slovensku, na druhej strane som chcel byť dosť blízko časti rodiny v Bratislave a v neposlednej miere hral rolu aj jazykový komfort – slovenčina – čeština. Teda definitívny odchod do Prahy – leto 1992, aj s rodinou...

Odiš' zo Slovenska bol Váš nápad, alebo Vás k tejto myšlienke niekto privedol?

Bol to spoločný nápad rodiny, kde hrala úlohu moja skúsenosť z vlády teroru a hlupákov z detstva...

V Prahe som mal osobné i pracovné zázemie, už som mal v Prahe firmu a vzhľadom na čiastočne pražský pôvod otcovej rodiny som mal k Prahe vždy blízko.

Ako ste si zvykali na nové prostredie?

Bez problémov, i keď po trvalom presídlení som zo strany Pražanov chvíľami cítil istú nevoľu, že im „kradu z jejích žvance chleba“. Ale rýchlo sme si na to zvykli, že pražský paternalizmus je istý xenofóbny folklor miestnej komunity voči všetkým prisťahovalcom – „náplavkám“!

Čím sa živíte momentálne? Ste spokojný so životom tam? Založili ste si rodinu? Máte deti, čo robia?

Pôsobenie v Prahe som ešte rozšíril na druhé trvalé bydlisko v Špindlerovom Mlyne. Som tu doma, cítim sa historicky doma. So životom v Prahe a „Špindli“ som veľmi spokojný, stále aj s rodinou rozširujeme obzor poznania Českej republiky a Moravy, históriu i súčasnosť. Dá sa to definovať, že sme asimilovali do prostredia. Máme českých priateľov, i dôverných kamarátov, český domov, som riadny legitímny občan Českej republiky. Nepretrhal som väzby s rodinou na Slovensku, v Prahe žije moja najstaršia 37-ročná dcéra, v Bratislave žije môj 33-ročný syn, s ktorým úzko spolupracujem v spoločnej slovenskej firme. V Bratislave žije aj moja ďalšia 27 ročná dcéra, pracujúca v divadelníctve a kultúrnom prostredí. Stretávam sa príležitostne aj s mojou bývalou manželkou v Bratislave. Momentálne sa starám o dve firmy v Prahe.

Zvažovali ste niekedy návrat na Slovensko? Lutovali ste niekedy, že ste odišli?

Nezvažoval som ani ja, ani moja pražská rodina, ani vo sne! Nikdy sme neľutovali, že sme odišli, je to rozhodne posun ďalej k západnej kultúre a civilizácii, ktorú považujeme za prioritnú! A keby som mal v rokoch 1992–1995 lepšie jazykové vybavenie, určite by sme išli ďalej, smer Holandsko, Britské ostrovy...

Prílohu pripravila a redakčne skrátila Helena Nosková.